Dominika Katarzyna Bańcerek

Twórczość piśmiennicza siostry Barbary Żulińskiej CR

Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce : kwartalnik dla nauczycieli nr 3-4, 21-25

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

s. Dominika Katarzyna Bańcerek CR
studentka V roku AJD w Częstochowie
Publiczna Szkoła Podstawowa Sióstr Zmartwychwstanek w Częstochowie

TWÓRCZOŚĆ PIŚMIENNICZA SIOSTRY BARBARY ŻULIŃSKIEJ CR

1. BIOGRAFIA AUTORKI

Barbara Żulińska urodziła się 19 października 1881 roku we Lwowie jako córka Łucji Gros i Józefa Żulińskiego. Ojciec Barbary, uczony przyrodnik i profesor, dyrektor Seminarium Nauczycielskiego we Lwowie, założyciel szkoły dla służących[1] oraz kolonii leczniczej w Rymanowie, pochodził z rodziny, która odegrała ważną rolę w ruchu wyzwoleńczym Polski. O Żulińskich Wojciech Górski pisał: „niepospolita rodzina", „rodzina błogosławionych"[2], podkreślając miłość między członkami rodziny, umiejętność rezygnowania i poświęcenie się dla innych, dla Ojczyzny. Ostoją rodziny była Barbara Żulińska – babka siostry Barbary Żulińskiej. *U kolebki wielkich ludzi stoją wielkie matki. Ile bohaterstwa kryje się nieraz w ich życiu cichym, pełnym wysiłków i poświęcenia, oddanym całkowicie rodzinie*[3]. Barbara, babka, wychowała swych pięciu synów i dwie córki na ludzi wielkiej wiary i miłości do Ojczyzny, czego dowodem był udział wszystkich synów w powstaniu styczniowym. Z powodu represji dwóch z nich zostało zesłanych na Syberię, trzech znalazło się na emigracji we Francji, a Roman Żuliński, był jednym z ostatnich członków Rządu Narodowego tegoż powstania. Zginął 5 sierpnia 1864 roku wraz z Romualdem Trauguttem na stokach Cytadeli Warszawskiej[4].

Barbara wzrastała w atmosferze umiłowania Boga i Ojczyzny. Rodzice tworzyli małżeństwo przejęte troską o dzieci, z których najstarszą była Barbara. Następnie na świat przyszły: Teresa, Łucja, bliźnięta: Tadeusz i Maria oraz najmłodsza córka Paulina. Wielka miłość, kultura umysłowa i głęboka wiara wpłynęły na wnętrze Barbary, która po latach to doceniła: *Nikt nie zastąpi rodziców (...) Nigdzie dziecko nie spotka się z taką miłością, nigdzie z takim wyrzeczeniem i ofiarą, jak w rodzinie*[5].

Barbara Żulińska ukończyła Szkołę Powszechną u Panien Benedyktynek we Lwowie. W 1896 roku w wieku 15 lat rozpoczęła naukę w Seminarium Nauczycielskim. Maturę zdała 4 lipca 1900 roku. Już w 1901 roku rozpoczęła pracę w przedszkolu Seminarium Nauczycielskiego we Lwowie pod kierownictwem Fryderyki Grot. Studiowała jako wolny słuchacz na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Angażowała się w liczne prace

---

1 B. Bieńkowska, *Szkoła dla sług i jej założyciel,* [w:] *Czytanka dla wszystkich*, Lwów 1911, s. 376.
2 W. Górski, *Niepospolita rodzina. Monografia rodziny Żulińskich,* „Rodzina" 1922, z. III i IV, s. 6.
3 H. Witkowska, *Barbara Żulińska,* Kraków 1931, s. 3.
4 J. Stella-Sawicki, *Roman Żuliński,* Lwów 1890, s. 19–20.
5 S. B. Żulińska, *Wspomnienia lwowskie, cz. I. Gniazdo rodzinne,* maszynopis, AZSZK, K III/34, s. 1.

społeczne, działając w Towarzystwie Szkoły Ludowej, Sodalicji Mariańskiej, w niedzielnej szkole służących, w kolonii dla ubogich dzieci w Rymanowie i w Towarzystwie Pedagogicznym.

W czerwcu 1913 roku wstąpiła do Zgromadzenia Sióstr Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa. Do nowicjatu została przyjęta przez Założycielkę tegoż instytutu, Matkę Celinę Borzęcką[6].

Siostra Barbara Żulińska pierwsze śluby zakonne złożyła 28 stycznia 1916 roku. Dalsze jej życie wiązało się z pracą nad wychowaniem i edukacją dziecka. W latach 1917–1930 prowadziła we Lwowie Państwowe Seminarium Ochroniarskie[7]. Gdy przeszła na emeryturę, czynnie udzielała się w placówkach Zgromadzenia jako nauczycielka, dyrektorka, wizytatorka, dzieląc się z młodymi siostrami swym doświadczeniem i mądrością.

Po roku 1939 siostra Barbara Żulińska przebywała we Lwowie, gdzie wraz z siostrami organizowała pomoc dla okolicznej ludności. W czasie trwania okupacji siostry podejmowały wiele akcji, między innymi ukrywały Żydów. Układ w Jałcie z 4–11 lutego 1945 roku odebrał Lwów Polsce, w wyniku czego rozpoczęła się ewakuacja polskiej ludności[8]. W maju 1946 roku na polecenie władz kościelnych i zakonnych w ramach repatriacji siostry opuściły Lwów[9]. *Ludność okoliczna żegnała nas z żalem, gdyż dom nasz był oparciem dla różnej biedy*[10].

Siostra Barbara Żulińska w 1945 roku przyjechała do Częstochowy, gdzie aktywnie pracowała na gruncie wychowania przedszkolnego, przygotowując do pracy z dzieckiem wiele nauczycielek zakonnych i świeckich. Oddawała się działalności pisarskiej, prowadziła pogadanki dla rodziców.

Zmarła w Częstochowie 28 stycznia 1962 roku, przeżywszy 81 lat. Spoczywa na częstochowskim cmentarzu św. Rocha.

2. TWÓRCZOŚĆ PIŚMIENNICZA

W dorobku literackim siostry Barbary Żulińskiej znajdują się artykuły zamieszczane w różnych czasopismach, publikacje dla rodziców i wychowawców, literatura dla dzieci i młodzieży, podręczniki, recenzje, obrazki sceniczne. O aktualności myśli pedagogicznej siostry Barbary może świadczyć wydany w Warszawie w 2003 roku przez wydawnictwo Viator cykl książek jej autorstwa: „O duszę dziecka", „W szkole Jezusa", „Więcej piękna", „Nie tylko dla matek".

---

6 Zob. S. T. M. Florczak, *Pierwsza Zmartwychwstanka, Celina z Chludzińskich Borzęcka 1833–1913,* Poznań 2006; S. T. Kalkstein, *Mother Celine Borzecka. Foundress of the Congregation of the Siosters of the Resurrection,* Chicago 1954.

7 S. L. Mistecka, *Zmartwychwstanki, Charyzmat i dzieje 1891–1991,* t. II, Lublin 2000, s. 85–86.

8 D. Sommerville, *Kronika II wojny światowej,* brak miejsca wydania, 1995, s. 283–284.

9 S. L. Mistecka, *Zmartwychwstanki w okupowanej Polsce 1939–1945,* Warszawa 1983, s. 52.

10 B. Żulińska, *Kronika domu zmartwychwstanek we Lwowie,* Biblioteka AZSZK, nr 599, s. 23.

Siostra Barbara wpisała się w historię jako jedna z pierwszych autorek utworów religijnych dla dzieci. W czasopiśmie *Szkoła* wydała artykuł zatytułowany *Kilka słów o książkach religijnych,* wylicza tu kryteria, dzięki którym można zaliczyć książkę do odpowiednich dla dzieci. Według niej istotną sprawą jest właściwa treść książki, wzbudzająca zainteresowanie w dziecku tak, aby potrafiła pozostawić w nim *(...) trwałą myśl, poruszyć serce, by ono znowu pobudzało wolę czynu*[11]. Według s. Barbary książka powinna wzbudzić w dziecku uczucie przyjemności *(...) nie może nigdy moralizować i występować w szacie tendencyjnej. (...) Piękne opisy przyrody, żywy dialog w tekście, (...) jak najwięcej akcji, (...) oto konieczne przymioty*[12]. Tak pisać dla dzieci to trudna sztuka, ale siostra obdarzona szczególnym talentem aktorskim i znająca dogłębnie duszę dziecka, potrafiła prosto i ciekawie przekazać prawdy z życia Pana Jezusa, Matki Bożej, świętych oraz pisać o rówieśnikach polskich dzieci. W swych utworach wykorzystywała wiedzę i doświadczenie pracy z dzieckiem. Do książek o tematyce religijnej należą: „Mały Jezus", „Anioł Stróż", „Oto Matka Twoja", „Hosanna", „Królowa Korony Polskiej", „Mała Święta", „O świętym Franciszku", „Św. Stanisław Kostka", „Nasza mała przyjaciółka", „Jeden z nas", „Zochna", „Terenia – wzór rycerki". Autorka zaciekawia barwnością stylu i umiejętnie ukazywaną treścią. *Na niebie ciemno – w lesie ciemno – Ludka w płacz. (...) Ptaki umilkły, bo smutno im było, że Ludka mamie przykrość zrobiła – i muszki pochowały się i tylko z nieba spadały duże krople deszczu jakby łzy aniołów*[13]. Z każdego z opowiadań płynie przesłanie i morał, ukazujący bohatera jako wzór do naśladowania.

Mario! Mario! – rozległo się – to św. Anna wzywała córkę na śniadanie.

Dzieweczka pożegnała kwiaty i pośpieszyła do rodziców (...)

– To nasze szczęście – mówił ojciec.

– Promyczek jasny – dodawała matka.

Ojciec udał się do pracy; Anna zasiadła do roboty; i Maria nie próżnowała. Pozbierała okruszyny dla ptaszków, zebrała śmiecie z podłogi, starła kurze, nakarmiła psa i kotka, potem matce trzymała motki.

Teraz chciała poczytać. Ona tak bardzo lubiła czytać Pismo Święte, ale matka zawołała:

– Mario, pozamiataj podwórko, bo dziś nie mam czasu.

– Rodziców trzeba słuchać – i pobiegła śpiewając na dziedziniec.

Wiatr naniósł tyle liści i śmieci, miotła duża, Marii ciężko, pot spływa po twarzy, ale mówi:

– Aniele Stróżu, ty mi pomożesz, ja muszę zamieść porządnie (...)[14].

Książki były bogato zdobione, oddziaływując polisensorycznie na dziecko – przez słuchany tekst i obraz.

---

11 S. B. Żulińska, *Kilka uwag o książkach religijnych,* Szkoła 1928, z. IV, s. 100.
12 Ibidem, s. 100–101.
13 S. B. Żulińska, *Anioł Stróż,* Lwów, brak roku wydania, s. 29.
14 S. B. Żulińska, *Oto Matka Twoja. O Niepokalanej dla dzieci,* Niepokalanów 1947, s. 18.

W utworach scenicznych autorka ukazywała pełne poświęcenia czyny świętych i bohaterów narodowych. Do utworów tych należą m.in.: „Noc świętojańska", „Kwiaty mówią", „Wanda", „Wisła", „Królowa Jadwiga", „Ofiara Polski", „Śluby Jana Kazimierza". Wszystkie teksty były wykorzystywane w pracy z dzieckiem, podkreślając obchód uroczystości narodowych czy religijnych. S. Barbara Żulińska zdawała sobie sprawę, że dziecko poprzez wchodzenie w role ma okazję obserwować i przeżywać reakcje wypływające z doświadczeń wzorców osobowych. Pragnęła kształtować w ten sposób uczucia religijne i patriotyczne.

Siostra Barbara była pierwszą, która wprowadziła w ochronce książkę religijną, dostosowaną do rozwoju psychicznego i intelektualnego dziecka. Propozycje o tematyce religijnej miały wzbudzać i rozwijać wśród młodych czytelników przeżycia religijne. *Choć mogłoby się wydawać, iż obecnie – po niemalże półwiekowej przerwie ich uczestnictwa w czytelniczym obiegu – nie będzie już możliwe zainteresowanie nimi dzieci, to jednak mały eksperyment przeprowadzony wśród przedszkolaków wykazał coś zupełnie przeciwnego. Dzieci nie tylko bezbłędnie interpretowały treść czytanych opowiadań, ale jak pokazały wykonane przez nie rysunki, „uwspółcześniły fabularyzowane wydarzenia. Przedszkolaki wyraziły również chęć słuchania kolejnych utworów. Przeprowadzone badania pokazały, że nie tylko współcześni Żulińskiej odbiorcy z zainteresowaniem i pełną aprobatą odnosili się do jej twórczości, lecz nadal wykreowane przez nią literackie obrazy nie straciły nic ze swego uroku*[15]. Godnym zauważenia wydaje się również cykl audycji radiowych wyemitowanych w radiu Jasna Góra w Częstochowie w maju 2009 roku nagranych na podstawie książki „Oto Matka Twoja" autorstwa siostry Barbary.

Wiele trafnych i cennych uwag s. Barbary dotyczących wychowania dzieci można odnaleźć w pozycjach skierowanych do rodziców i wychowawców. Znajdują się one w wielu artykułach zamieszczanych w czasopismach oraz w publikacjach zwartych. Pierwsze artykuły siostry Barbary zaczęły ukazywać się w 1906 roku w „Słowie Polskim". W późniejszych latach publikowała w około dwudziestu czasopismach pedagogicznych i katolickich.

Piśmiennictwo siostry Barbary Żulińskiej to nie tylko literatura dla dzieci, ale także zagadnienia z zakresu wychowania dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Pisała o celu wychowania przedszkolnego, o odpowiednim wykształceniu nauczycieli przedszkola, o roli zabawy, sposobach kształcenia w dziecku karności, o rozwijaniu jego uzdolnień, o roli piękna, kulturze uczuć, o sposobach walki z lenistwem, nieposłuszeństwem[16]. Ukazywała wartość ponoszonego trudu wychowania w duchu miłości Boga, Ojczyzny i drugiego człowieka. W pozycję zwartą zebrała pogadanki dla matek, wydając kolejno książeczki: *Obowiązki Polki*[17] i *Matka-Obywatelka*[18].

---

15 M. Olejniczak, *Barbara Żulińska – zapomniana autorka,* [w:] *Dzieciństwo i sacrum 2, Studia i szkice literackie,* red. J. Papuzińska, G. Leszczyński, Warszawa 2000, s. 176.

16 S. M. L. Mistecka, *Zmartwychwstanki. Charyzmat i dzieje 1891–1991,* t. 2, Lublin 2000, s. 523.

17 Zob. S. B. Żulińska, *Nauka moralności narodowej. Obowiązki Polki,* Lwów 1913.

18 Zob. S. B. Żulińska, *Matka-Obywatelka – pogadanki o wychowaniu dzieci,* Lwów 1938.

Jako owoc podróży po europejskich miastach, gdzie zwiedziła ogródki freblowskie, w 1908 roku we Lwowie powstała pierwsza książka Barbary: *Kilka uwag w sprawie ogródków dziecięcych, podług sprawozdania z podróży naukowej*. Była ona jedną z pierwszych publikacji książkowych w Galicji poruszających zagadnienia wychowania przedszkolnego.

S. Barbara była współredaktorką: *Podręcznika dla ochroniarek*, który został wydany we Lwowie w 1920 roku. Prawdziwym dziełem autorstwa siostry Barbary była książka *Ku zmartwychwstaniu*[19], wydana w roku 1950, integrująca w sobie doświadczenie pedagogiczne ze znajomością i umiłowaniem dziecka. Przedstawiła w nim całokształt pedagogiki katolickiej ujętej pod kątem zmartwychwstańskich zasad wychowania. Dzieło to składa się z dwu zasadniczych części. Pierwsza dotyczy ogólnych zasad wychowania, a druga ukazuje poszczególne dziedziny wychowania. S. Barbara w panoramiczny sposób przedstawiła poglądy pedagogów i myślicieli od czasów najdawniejszych po 1938 rok. Książka została przetłumaczona na język angielski.

Piśmiennictwo siostry Barbary wyrosło na gruncie ogromnej troski i miłości do dziecka. Pragnęła zaznajomić wychowawców, rodziców z postulatami pedagogiki katolickiej oraz ukazać metody i środki oddziaływania. Aż do końca swego życia oddawała się działalności pisarskiej, zawsze mając na celu dobro dziecka. Słuszne zatem wydaje się przypomnienie tej postaci i zachęcenie nauczycieli do bliższego zainteresowania się dorobkiem piśmienniczym siostry Barbary Żulińskiej.

s. Dominika Katarzyna Bańcerek

[19] Zob. S. B. Żulińska, *Ku zmartwychwstaniu,* Trenton 1950.